

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1

Вступ.

Державна мова – мова професійного спілкування

ПЛАН

1. Предмет, мета і завдання курсу «Українська мова за професійним спрямуванням».
2. Мова як суспільне явище. Основні функції мови.
3. Місце української мови серед інших мов світу. З історії становлення та розвитку української мови.
4. Українська національна та літературна мова. Тенденції розвитку української літературної мови на сучасному етапі.
5. Основні ознаки літературної мови.
6. Мовне законодавство та мовна політика в Україні.

ПИТАННЯ

ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ ТЕОРЕТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Розкажіть про українську мову професійного спрямування як навчальну дисципліну, її зміст і завдання.
2. З'ясуйте, як взаємопов'язані мова й суспільство.
3. Назвіть функції мови, поясніть їхнє значення.
4. Які особливості української мови порівняно з іншими слов'янськими ви знаєте?
5. Назвіть та охарактеризуйте відомі вам теорії походження української мови.
6. Розкрийте зміст поняття «літературна мова». Які основні ознаки літературної мови? Якими ознаками відрізняється літературна мова від національної?
7. Вкажіть на внесок І.П. Котляревського та Т.Г. Шевченка у розвиток української літературної мови.
8. Поясніть, як Ви розумієте поняття «рідна мова», «державна мова», «національна мова».
9. Прокоментуйте статус української мови в сучасній Україні, якими правовими документами він засвідчується.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ

Завдання 1. *Опрацюйте дані про хронологію заборон української мови та з'ясуйте, на користь яких мов відбувалися заборони української? Відповідь підтвердьте фактами.*

Завдання 2. *Як Ви розумієте зміст запропонованих висловлювань? Відповідь аргументуйте.*

«Руйнування мови – основи національної культури – це вже не просто вина, а злочин держави перед народом» (Анатолій Мокренко);

«Мова вдосконалює серце і розум народу, розвиває їх» (Олесь Гончар);

«...Поки живе мова — житиме й народ, яко національність ... От чому мова завжди має таку велику вагу в національному рухові, от чому ставлять її на перше почесне місце серед головних наших питань» (Іван Огієнко);

«Мова – втілення думки. Що багатша думка, то багатша мова. Любімо її, вивчаймо її, розвиваймо її! Борімося за красу мови, за правильність мови, за приступність мови, за багатство мови...» (Максим Рильський);

«Поки жива мова в устах народу, до того часу живий і народ. І нема насильства нестерпнішого, як те, що хоче відірвати в народі спадщину, створену незчисленними поколіннями його віджилих предків» (Костянтин Ушинський);

«Мова – далеко не тільки "засіб спілкування", тобто передачі "вже готових думок", як нас усіх учили в імперській школі. Куди серйозніша її місія – бути способом народження тих думок: коли "нема мови", людині просто-напросто "нема чим думати"» (Оксана Забужко).

«Запашна, співуча, гнучка, милозвучна, сповнена музики і квіткових пахоців – скількома епітетами супроводяться визнання української мови... Той, хто зневажливо ставиться до рідної мови, не може й сам викликати поваги до себе» (Олесь Гончар).

«У всіх народів мова – це засіб спілкування, у нас це – фактор відчуження. Не інтелектуальне надбання століть, не код порозуміння, не першоеlement літератури, а з важкої руки Імперії це й досі для багатьох – це ознака націоналізму, сепаратизму, причина конфліктів і моральних травм. Людина розмовляє рідною мовою, а на неї озираються (...)» (Ліна Костенко);

«Рідна мова на чужині ще милішою стає» (Павло Грабовський)

«Стан державної мови, рівень володіння нею, поширеність у різних сферах життя – усе це показник цивілізованості суспільства» (Олександр Пономарів).

Завдання 3. Прочитайте текст, з'ясуйте, що є важливим для ділової людини в досягненні успіху.

Вибір професії передбачає вільне володіння українською літературною мовою взагалі та мовою певної професії зокрема, забезпечення високого рівня культури мовлення. Сучасна ділова людина має пам'ятати, що вона представляє молоду державу на світовому рівні й розбудовує її, а мова будь-якої держави – це її візитівка. З нами говоритимуть на рівних лише тоді, коли ми доведемо словом і ділом, що Україна спроможна посісти належне їй місце в Європі й у світі як держава, громадяни якої себе поважають, усвідомлюють себе народом, покликаним самою історією відродитися й гідно увійти в цивілізований світ. І державна мова в цьому процесі відіграє дуже важливу роль. „Яка мова, така й рада”, – засвідчує народна мудрість. Корисно дослухатися й до думки корифеїв, зокрема видатного українського мовознавця О. Потебні, який ще в минулому столітті пророче сказав „Денаціоналізація (українства) зводиться до поганого виховання, до моральної хвороби, до неповного користування наявними засобами сприймання, засвоєння, впливу, до послаблення енергії думки, до мерзенності запустіння на місці витіснених, але нічим не замінених форм свідомості, до послаблення зв'язку молодих поколінь з дорослими, що замінюється лише слабким зв'язком із чужими, до дезорганізації суспільства, аморальності, спідлення”. Сьогодні відкриваються можливості для зміцнення й розбудови української державності. Це означає розширення перспектив для ділової співпраці, передусім для тих, хто поділяє Шевченкову пересторогу „І чужому навчайтесь, й свого не цурайтесь” (Із посібника)

Завдання 4. Укладіть дані історичного розвитку української літературної мови в таблиці:

Часовий проміжок	Стисла характеристика історичного етапу
До 988 р.	на території Київської Русі існувало руське письмо

.....

Завдання 5. Використовуючи спеціальну літературу, а також Інтернет-ресурси доберіть декілька "цікавинок" (не менше 10) з історії української літературної мови.

Наприклад: загальновідомим є той факт, що в 1934 році в Парижі, де проводився так званий "конкурс мов світу", за свою милозвучність, красу, довершеність та багатство мовних виражальних засобів українська мова посіла третє місце, поступившись французькій та перській мовам.

Завдання 6. Заповніть пропуски в тексті:

Правовий статус української як державної мови забезпечує ...

Поняття "державна мова" та "офіційна мова" потрібно розглядати як

Під регіональними мовами я розумію ...

Мова є дзеркалом національної ментальності, про це яскраво свідчать такі факти ...

Питання української мови завжди було питанням політичним, оскільки ...

Завдання 7. Прочитайте уривок. Письмово викладіть ідеї щодо стабілізації мовного питання в Україні, спираючись на історичний досвід інших країн.

"У нинішній складній ситуації державна мовна політика має поєднувати цілеспрямованість і рішучість з розсудливістю і навіть обережністю в засобах. Цей підхід полягає в поступовому створенні об'єктивних обставин, які робитимуть українську мову потрібною і престижною для всіх, а українську культуру – привабливою і конкурентоспроможною на всіх рівнях. Зробити це непросто з огляду на глибину зрусифікованості українського суспільства та могутню дію стихії подальшої русифікації. Тут науковці – політологи, культурологи, соціологи, історики – повинні запропонувати систему дій, виґрунтувану на аналізі реальності й передбаченні перспектив" (І. Дзюба).

Завдання 8. Прочитайте текст про основні функції мови в суспільстві. Вставте замість крапок відповідні слова.

Основна, визначальна функція мови – Мова виникла з потреб комунікації, і вся її організація підпорядкована цим потребам. функція є важливим чинником розвитку мови.

Щоб спілкуватись, треба мати думку: мовленнєвий акт невідривно пов'язаний з актом мисленнєвим. І мова бере найактивнішу участь у процесі формування (початкового, ще нечіткого окреслення) та формулювання (чіткого вираження) думки. Мова, таким чином, виконує функцію оформлення думки – функцію. Ця функція якнайтісніше пов'язана з комунікативною, обидві вони становлять єдність.

Надзвичайно важливою для розвитку людства є функція мови. Мова служить дуже важливим інструментом пізнання. Не назване – не пізнане. Шукаючи назву для речі, людина її пізнає. Ця функція мови активно діє як у філогенезі – розвитку народу – всіх носіїв даної мови, так і в онтогенезі – розвитку окремої людини, що пізнає світ значною мірою шляхом засвоєння мови. Названу функцію ще називають пізнавально-відображальною, гносеологічною, а також акумулятивною. Останній термін означає нагромадження в мові досвіду поколінь. Усе, що будь-коли пізнане людиною, закріплюється і зберігається у слові.

..... функція мови полягає у передаванні в процесі спілкування одне одному певної інформації про позамовну дійсність, у відображенні об'єктивної реальності. В цьому основний сенс спілкування. Однак спілкування не зводиться лише до передавання інформації. Це добре видно у зіставленні ... функції мови з ... (інакше – емотивною чи виразовою). Якщо для точної передачі інформації потрібна регулярність, однотипність мовних засобів, то для емоційного мовлення, навпаки, нерегулярність, різнотипність, розмаїтість їх. В функції мови йдеться про те, що передається від мовця до слухача, а в – як воно передається. І те, й друге входять у комунікацію, в акт спілкування.

Емоційну функцію мови не слід плутати з експресивною. Вираження мовця ("образу автора") і вираження почуттів та оцінок, тенденція до урізноманітненого мовлення – це різні речі, хоч і пов'язані між собою. До них примикає й той аспект використання мови, який називається(інакше – поетичною) функцією мови. Йдеться про красу мови, про задоволення естетичних смаків суспільства [9, с. 23].

Завдання 9. Проілюструйте функції мови цитатами відомих людей. Аргументуйте відповідь.

Завдання 10. Назвіть описані норми мови.

_____ : передбачають дотримання правил наголошування слів. Йдеться, звичайно, про виділення складу в слові та слова в реченні чи фразі.

_____ : охоплюють правила творення та вживання форм слів, їх поєднання у словосполучення та речення. Ці норми вивчають у морфології та синтаксисі, закріплені в граматиках української мови, довідниках, правописі.

_____ : це система правил вживання розділових знаків у реченні, тексті.

_____ : регламентують доцільність використання мовних засобів у конкретних стилях мови.

_____ : це сукупність правил вимови голосних, приголосних звуків та звукосполучень у потоці мовлення.

_____ : регламентують використання слів відповідно до їхнього лексичного значення та не допускають вживання жаргонних, діалектних, просторічних слів.

_____ : це єдині загальноприйняті правила передачі звукової мови на письмі, а саме: написання слів і їх частин, вживання великої літери, написання слів разом, окремо і через дефіс, правила переносу слів із рядка в рядок.

_____ : встановлюють закономірності утворення нових слів за наявними в мові словотвірними моделями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н. Д. Культура фахового мовлення : навч. посібник / Н. Д. Бабич, К. Ф. Герман, М. В. Скаб, М. С. Скаб. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. – 496 с.
2. Гриценко Т. Б. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посібник / Т. Б. Гриценко. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 624 с.
3. Ділове спілкування : навч. посіб. / укл.: В. Я. Яковенко, А. В. Яковенко. – Донецьк : Вид.-во Дон. нац. ун-ту, 2002. – 166 с.
4. Дороніна М. С. Культура спілкування ділових людей : навч. посіб. / М. С. Дороніна. – К.: ВД «КМ Academia», 1998. – 192 с.
5. Загнітко А. П. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування / А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк. – Донецьк : БАО, 2004. – 480 с.
6. Кочан І.М. Культура рідної мови / І. М. Кочан, А. С. Токарська. – Львів : Світ, 1996. – 232 с.
7. Мацюк З. О. Українська мова професійного спілкування : навч. посібник / З. О. Мацюк, Н. І. Станкевич. - Друге вид. – К. : Каравела, 2007. – 352 с.
8. Паламар Л.М. Українське ділове мовлення : навч. посібник / Л. М. Паламар, Г. М. Кацавець. – К. : Либідь, 1997. – 296 с.

9. Русанівський В. М. Мова в нашому житті / В. М. Русанівський. – К. : Наук. думка, 1989. – 112 с.
10. Ткаченко О. Б. Українська мова і мовне життя світу / О. Б. Ткаченко. – К. : Спалах, 2004. – 272 с.
11. Савчин Т. О. Мова і ділове спілкування: норми, етикет, діловодство : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т. О. Савчин. – Т. : Видавництво ТДПУ, 2002. – 264 с.
12. Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. – К., 2000.
13. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : навч. посібник / С. В. Шевчук. – К. : Літера, 2000. – 480 с.
14. Хміль Ф. І. Ділове спілкування : навч. посіб. / Ф. І. Хміль. – К. : Академвидав, 2004. – 278 с.